

Agneta Horn

Hjärtesorger och vedervärdigheter: Hur gud alltid har hjälpt mig

Läs på om

- Job i Gamla testamentet
- Stormaktstiden i Sverige
- Stormaktstiden som idéströmning Levande litteratur s. 77-79 och Levande Texter s. 114-117
- Tankar om Agneta Horns dagbok (Populärhistoria)
- Häfte om Agneta Horn

Job

Job

Gamla testamentet

Job och hans tre vänner (illustration kring 1397 av okänd
upphovsman, från en rysk psaltare)

Judisk indelning

Skrifterna

Kanonisk inom

Judendomen och kristendomen

Författare och datering

Föreslagna författare

Job, Elihu, Mose, Salomo

Datering

Andra milleniet till 300-talet f.Kr.

Originalspråk

Hebreiska

Innehåll

Huvudsaklig genre

Historia/myt

Antal kapitel

42

Beskriven tidsperiod

Andra milleniet f.Kr.

Framträdande personer	Job
	Elifas
	Bildad
	Sofar
	Elihu

Job är i judisk mytologi en gestalt som utsätts för Guds prövningar genom att Satan tillåts ta ifrån honom hans rikedom, barn och hälsa. Berättelserna om Job återfinns i en bok som bär hans namn i judendomens Ketuvim och kristendomens Gamla testamente.

Job blir med Guds tillåtelse berövad sina tillgångar, hans tio barn dödas och han själv drabbas av varbölder över hela kroppen. Men oavsett allt detta så bestämmer sig Job inte för att anklaga Gud, kapitel 1 vers 22 "Trots allt det som hade hänt syndade inte Job och smädade inte Herren". Enligt många sentida teologer handlar berättelsen om Job om varför en rättfärdig människa måste lida livets orättvisa och hur man kan bli upprättad.

Γ

Jobs bok inleds med att Satan, kallad *Anklagaren* (*Åklagaren* i 1917 års bibelöversättning), i samtal med Gud berättar att han rest över jorden.^[2] Gud frågar om Anklagaren sett Guds tjänare Job, som Gud anser vara den mest rättrådiga människan på jorden. Anklagaren svarar att det inte är konstigt att Job är rättrådig, när Gud ser till att han har ett gott liv. Gud svarar med att ge Satan tillåtelse att ta alla Jobs ägodelar från honom.

Satan ser till att Job förlorar hela sin boskap och alla sina tio barn. Men Job började inte klaga för detta. Satan går åter till Gud, och säger till Gud, att det inte är konstigt att Job inte anklagar Gud så länge han fortfarande är frisk, ren och stark. Gud ger Satan tillåtelse att skada Job kroppsligen. Satan låter Job drabbas av varbölder över hela kroppen.

Då Jobs hustru sade till honom: "*Håller du ännu fast vid din ostrafflighet? Tala fritt ut om Guds orättvisa, och dö*", svarade han henne: "*Du talar såsom en däraktig kvinna skulle tala. Om vi taga emot det goda av Gud, skola vi då icke också taga emot det onda?*" Vid allt detta syndade Job icke med sina läppar (Job 2:9-10).

Därefter kommer tre vänner till Job för att visa sin medkänsla. Efter sju dagars gemensam tystnad tar Job till orda och förbannar den dag han blev född. Detta föranleder de tre vännerna att förebrå honom. Talen dem emellan upptar mer än hälften av bokens längd. Efter att de tre vännerna givit upp sina förmaningstal, tar den yngre Elihu vid, som också verkar vara en av Jobs vänner. Han förebrås först och främst de tre vännerna, men förebrås även Job själv för att denne klagar över Guds elakhet. Enligt Elihu kan man inte förebrå Gud något, eftersom Gud inte har något intresse i att skada människor. Han klandrar Job för att vilja önska sig döden och att inte ha blivit född, då Guds vishet är oändlig och inte begriplig för en människa.

I sista delen av Job talar så Gud ur en storm vind. Han fortsätter det som Elihu talat om: att Gud är Skaparen och ligger ovanför mänskligt klander. Han tar som exempel olika djur; pekar på att ett djur måste dö för att ett annat ska överleva, och hur alla hans skapelser åberopar Honom. Sedan vänder sig Gud till Jobs tre vänner i vrede, och förebrås dem skarpt för att de talat felaktigt om Guds avsikter. Även Job ber om ursäkt då Job haft fel bild av Gud. Och slutligen blir Job återupprättad av Gud som skänker honom dubbelt så mycket boskap som tidigare, samt tio nya barn.

Stormakten Sverige 1611-1718

Den svenska stormaktstiden var en dramatisk period i Sveriges historia som varade i drygt hundra år, från början av 1600-talet till början av 1700-talet.

Sveriges befolkning under stormaktstiden

Vid 1600-talets inledning bodde det ungefär en miljon människor inom det svenska rikets gränser. Hundra år senare, 1718, fanns det omkring 1,8 miljoner invånare i Sverige och Finland. Trots de många krigen med dess utskrivningar av soldater skedde en stark befolkningsökning i landet under tidsperioden. I Sverige hörde mellan 93-95 procent av befolkningen till allmogen (bönder, torpare, tjänstefolk och arbetare) och omkring 3-4 procent var borgare. De övriga procenten av befolkningen tillhörde prästerskapet och adeln.

I det stora hela hade Sverige en liten befolkning jämfört med många andra av Europas länder. Men under 1600-talet kunde Sverige ändå uppträda som en europeisk stormakt. Hur var det möjligt?

Sverige blir en stormakt

Under Vasatiden utvecklades Sverige till ett mer enat rike där kungen hade större makt än tidigare. Detta ledde till en djärvare svensk utrikespolitik vars främsta mål var att få kontroll över den lönsamma Östersjöhandeln.

I början av 1600-talet var många av staterna runt Östersjön politiskt splittrade. År 1611 blev Gustav II Adolf kung. Han erövrade delar av Baltikum och tog upp skatt på handeln i de stora städerna där. Sverige byggde snabbt upp ett herravälde i Baltikum (främst Estland och Lettland).

År 1630 ingrep Sverige på protestanternas sida mot katolikerna i trettioåriga kriget som pågick i Tyskland sedan 1618. Gustav II Adolf (1594-1632) vann flera stora segrar men stupade i slaget vid Lützen 1632.

Andra svenska fältherrar stred vidare i Tyskland med växlande framgång. Den tyska befolkningen led oerhört svårt av kriget.

I Stockholm styrde Axel Oxenstierna (1583-1654), medan Kristina, Gustav II Adolfs dotter, växte upp.

Det trettioåriga kriget tog slut 1648. Sverige vann flera områden i norra Tyskland och räknades sedan som en stormakt i norra Europa.

År 1654 abdikerade (avgick) drottning Kristina och följdes på tronen av sin kusin Karl X Gustav. Han förde flera krig mot Danmark och lyckades erövra de danska landskapen

Skåne, Blekinge, Halland och Bohuslän som snabbt införlivades i det svenska stormaktsväldet. Hans son, Karl XI, gav Sverige en bra armé genom att införa indelningsverket (se nedan). Det var ett sätt att skaffa soldater till armén mot att de i utbyte fick ett torp. Karl XI följdes 1697 på tronen av sin son som också hette Karl (XII).

Kungamakten stärks

Under de första årtiondena av 1600-talet började Sverige utveckla en stark statsmakt. En modern byråkratisk organisation med centrala ämbetsverk (myndigheter) växte fram. Ett av dessa var lantmäteriverket som kartlade Sverige och landets resurser. Med hjälp av Lantmäteriets kartor kunde staten också lättare bestämma hur mycket varje bonde skulle betala i skatt.

Vid den här tiden etablerades också ett postverk som underlättade spridandet av information. Samtidigt byggdes det svenska vägnätet ut.

Gymnasier och universitet grundades för att förse den växande statsmakten med dugliga ämbetsmän. Utbildningen förbättrades, men även domstolarna moderniseras. Den svenska staten (och byråkratin) gjordes också effektivare genom att Sverige delades in i län som hade landshövdingar, länsstyrelser och en residensstad.

Men stormaktspolitiken innebar samtidigt att skattetrycket ökade i Sverige. Bondebefolkningen drabbades dessutom hårt av militära utskrivningar.

Adeln blev däremot rikare, dels genom erövringar och krigsbyten och dels genom att staten var tvungen att sälja ut sin jord för att finansiera krigen. Många praktfulla slott och palats byggdes under perioden.

Den svenska högadeln hade under större delen av 1600-talet stor politisk makt, särskilt under de perioder då tronföljarna var minderåriga och landet styrdes av förmyndarregeringar. Men på 1680-talet bröts högadelns dominans då Karl XI (1655-1697) blev enväldig kung och lät genomföra en omfattande reduktion som tog tillbaka större delen av den jord som kronan tidigare hade förlorat till adeln (en reduktion är en indragning till staten av egendom, som jord och jordinkomster, vilka tidigare delats ut av staten till främst adeln i form av lön, belöning eller liknande).

Under stormaktstiden stod prästerna för en stor del av nyhetsflödet som nådde folket ute i byarna.

Prästerna höll koll på folket

Efter att kyrkan hade blivit en statskyrka (se reformationen) var prästerna underordnade kungen. Prästerna fungerade därför som en länk och språkrör mellan folket och staten. Kyrkan med prästerna som språkrör kan liknas vid "dåtidens internet". De spred nyheter och statlig propaganda till allmogen samtidigt som de kunde föra vidare klagomål från folket till staten.

Prästerna hjälpte också till med utskrivningen av soldater. De skulle bokföra alla människor i socknen. På 1600-talet användes kyrkböckerna bland annat till att hålla reda på hur många unga män det fanns och vilka som skulle kunna bli soldater.

Huvudstaden låg mitt i det svenska stormaktsväldet

Sverige var i grunden ett sjörike som bands samman med hjälp av kommunikationer över havet. Rikets huvudstad Stockholm fungerade som en sammanhållande central mittpunkt i detta nätverk av sjöfartsbaserade förbindelser. Det var via huvudstaden som alla viktiga kommunikationsleder gick. Från det inre av Mälaren med Bergslagen kunde man resa smidigt till Stockholm och vidare österut via Åland till Åbo i Finland och därefter vidare in i Finska viken till fästningsstaden Viborg som vaktade Sveriges östgräns mot Ryssland. Det var i anslutning till den här centrala sjövägen som det svenska rikets viktigaste bygder låg grupperade.

Stockholms geografiska placering kunde inte ha varit bättre. Staden låg mitt i det svenska stormaktsväldet med bra förbindelser åt alla väderstreck. Detta fick ännu större betydelse efter att Sverige vunnit flera stora landområden på det europeiska fastlandet längs med Östersjön.

Ett land med stora naturtillgångar

Sverige var rikt på skog och malmfyndigheter som behövdes för att framställa järn, koppar och andra metaller.

Under 1600-talet växte Sveriges industrikapacitet i takt med att en rad järnbruk och manufakturer (fabriker) uppkom runt om i riket.

För att skaffa yrkeskunnigt folk med nya idéer lockade staten till sig utländsk arbetskraft, bland annat från Nederländerna.

Under hela 1600-talet grundades också mängder av nya städer i Sverige. Städerna var nödvändiga för handeln och gav staten stora skatteintäkter.

Handelsstäder inom det svenska stormaktsväldet

I Sverige var de viktigaste handelsstäderna Stockholm och Göteborg. Stockholm var en ganska stor stad i slutet av 1600-talet med omkring 60 000 invånare. De övriga städerna i Sverige (inkl. Finland) var vid den här tiden små med invånarantal under 6000.

Men inom det svenska stormaktsväldet fanns många andra viktiga handelsstäder. Den mest betydelsefulla var Riga (i dagens Lettland), som vid sidan av Danzig var den största handelsstaden vid Östersjön under första delen av 1600-talet. Även andra städer i det svenska Baltikum bedrev livlig handel, däribland Pernau, Reval och Narva.

Sverige besatt också flera viktiga handelsstäder i Nordtyskland. Stettin, vid mynningen till floden Oder, var kanske den viktigaste, men också i Wismar och Stralsund bedrevs omfattande handel.

Alla dessa handelsstäder gynnade såklart den svenska ekonomin. En annan fördel för handeln var att svenska fartyg sedan mitten av 1600-talet var befriade från Öresundstullen.

Svensk export och statslån finansierade krigen

Sverige blev under stormaktstiden en militärstat där nästan alla resurser gick till armén och flottan. Svenskarnas framgångar på slagfälten bekostades till stor del av tillgångar i länder som härjades av de svenska trupperna. Pengar som saknades skaffades fram genom att sälja järn, koppar och tjära, som var varor av stor internationell betydelse och samtidigt produkter som Sverige i det närmaste hade monopol på.

De svenska järnbruken var mycket viktiga för Sverige under perioden. Landets skogar gav obegränsad tillgång till träkol som användes i masugnarna, och krigsindustrin tillverkade mer vapen än vad armén och flottan gjorde av med.

Svenska kanoner var inte svåra att exportera. De var de bästa i hela Europa.

Krigen betraktades som lönsamma och finansmän stod under delar av 1600-talet i kö för att ge Kronan kredit. Alla ville förskottera pengar och varor. Kriget fördes därför i viss mån med lånade pengar.

En modern och effektiv krigsmakt

Även den svenska militärmakten effektiviseras under 1600-talet. Vid sidan av adeln, kunde nu också rika bönder få rustjänst. Rustjänst innebar att man i utbyte mot skattefrihet ställde upp med utrustade ryttare för krigstjänst.

Under 1600-talets senare del inrättades också efter Karl XI:s initiativ ett indelningsverk som innebar att varje socken skulle förse staten med ett visst antal

soldater. På så sätt fick Sverige en lojal och vältränad armé som snabbt kunde sättas in i krig.

På slagfältet var den svenska armén väldisiplinerad och dessutom lätt utrustad vilket gjorde den till en effektiv, snabb och rörlig krigsmaskin.

Genom de indelta soldaterna, som var mer övade och drillade för krig än vanliga bönder, skaffade sig Sverige en slagkraftig armé som uppvägde landets låga befolkningsmängd.

Stora nordiska kriget och slutet på stormaktstiden

När Karl XI dog 1697 efterträddes han av sin son Karl XII (1682-1718). Tre år senare, år 1700, passade Sveriges ärkefiender Danmark, Polen och Ryssland på att förklara krig. Sverige drogs därför in i det stora nordiska kriget (1700-1721).

Den karolinska armén hade stora framgångar till en början. Först besegrades Danmark och sedan en stor rysk här i slaget vid Narva år 1700. De svenska soldaterna – karolinerna – tågade därefter segrande kors och tvärs genom Polen under flera år.

Vändpunkten kom sedan Karl XII bestämt sig för att gå in i Ryssland. Svenskarna led ett katastrofalt nederlag vid Poltava (i Ukraina) och fick gå i rysk fångenskap. Kungen flydde mot Turkiet med ett tusental man. Se kalabaliken i Bender >

Vid återkomsten till Sverige sex år senare planerade Karl XII ett angrepp på Norge. Den 30 november 1718 blev han skjuten utanför Fredrikstens fästning i Norge varefter kriget avbröts.

Vid frederna efteråt förlorade Sverige nästan alla provinser på andra sidan Östersjön. Stormaktstiden var slut.

Resurserna blev för små för rikets storlek

Den främsta orsaken till att Sverige inte lyckades behålla sin stormaktsställning särskilt länge var att Sverige blev för stort för vad som klarades av med de begränsade resurser som fanns till förfogande. Rikets stora geografiska spridning gjorde det svårt att försvara. De knappa resurserna på folk och pengar gjorde det därför omöjligt för Sverige att behålla sin stormaktsställning i det långa loppet

Regentlängd och tidsaxel över stormaktstiden

Gustav II Adolf 1611-1632

Andra polska kriget 1600-1629 var en del av maktkampen kring den svenska kronan mellan den svensk-polske kungen, Sigismund, och den svenska kungen Karl IX, samt senare även hans son Gustav II Adolf. Kriget räknas som en fristående fortsättning på stridigheterna efter avsättningskriget mot Sigismund, då Sigismund förlorade kontrollen över Sverige till hertig Karl.

Ingermanländska kriget 1610-1617 mellan Sverige och Ryssland kan betraktas som en del av *Stora oredan*, känt bland annat för försöket att sätta en svensk hertig på den ryska tsartronen. Det slutade med stora landvinster för Sverige i freden i Stolbova och var en av grunderna till den svenska stormaktstiden.

Kalmarkriget 1611-1613 var ett krig mellan Sverige och Danmark-Norge som främst utkämpades vid Kalmar med omnejd.

Trettioåriga kriget 1618-1648 var europeisk storkonflikt som i huvudsak utspelade sig på tysk mark. Kriget bestod av en rad sammanhängande konflikter med varierande bakgrund. Religion omnämns ofta som en bidragande ideologisk orsak till kriget eftersom de stridande framförallt utgjordes av katoliker på ena sidan och protestanter på den andra. På den katolska sidan stod främst det mäktiga Tysk-romerska riket, medan den protestantiska sidan dominerades av Sverige som i slutändan blev konfliktens stora vinnare. Vid den westfaliska freden 1648 bekräftades Sveriges nyvunna ställning som stormakt i norra Europa.

Kristina 1632-1654

Nya Sverige 1638-1655 var en svensk handelskoloni som låg i ett område längs med Delawarefloden i Nordamerika.

Torstensons krig 1643-1645 var ett krig mellan Sverige och Danmark-Norge som startades av den svenska rikskanslern Axel Oxenstierna med målsättningen att häva den danska Öresundstullen och göra strategiska landvinnningar för att försvara framtida danska anfall mot Sverige. Efter svenska framgångar skrevs freden i Brömsebro 1645 där Danmark-Norge avträdde landskapen Jämtland, Härjedalen, samt öarna Gotland och

Ösel till Sverige. Samtidigt fick Sverige Halland i 30 år. Dessutom skulle svenska fartyg få tullfrihet genom Öresund. Landvinningarna gjorde Sveriges gränser mer naturliga och lättförsvarade. De danska landförlusterna gav upphov till en revanschlusta, som skulle bidra till fortsatta konflikter mellan Danmark och Sverige under senare delen av 1600-talet.

Kristina abdikerar (avsäger sig tronen) **1654** och flyttar till Rom där hon konverterar (byter religion) till katolicismen.

Karl X Gustav 1654-1660

Karl X Gustavs polska krig 1655-1660 var ett krig mellan främst Sverige och Polen-Litauen och som slutade utan tydlig segrare.

Karl X Gustavs ryska krig 1656-1661 var ett krig mellan Ryssland och Sverige som startades av Ryssland när Sverige var djupt involverat i Karl X Gustavs polska krig. Kriget slutade utan territoriella förändringar. Stridigheterna upphörde 1658 men kriget slutade formellt med Freden i Kardis 1661, då Karl XI regerade i Sverige.

Första danska kriget 1657-1658 var ett krig mellan Sverige och Danmark-Norge med Holstein som allierad på svensk sida. När kriget bröt ut 1657 var Sverige redan inblandat i ett krig i Polen samt ett krig mot Ryssland. Sverige var därför mycket svagt vilket ledde till att Danmark anföll Sverige. Kriget slutade med svensk seger efter det avgörande tåget över bält vilket resulterade i den för Sverige mycket förmånliga freden i Roskilde. Freden i Roskilde 1658 innebar att Sverige fick Skåne, Blekinge, Halland, Bohuslän, Bornholm och Trondheims län.

Andra danska kriget 1658-1660 utspelade sig kort efter Karl X Gustavs första danska krig. Kriget slutade med att Sverige fick återlämna Bornholm och Trondheims län.

Karl XI 1660-1697

Karl XI:s reduktion (1680-talet) var ett antal beslut som Karl XI drev igenom och som gick ut på att staten fick rätt att konfiskera stora delar av den svenska adelns egendomar. Reduktionen minskade adelns makt och ökade samtidigt kungens

möjligheter att kunna styra landet på ett effektivare sätt.

Indelningsverket (1682) var ett militärt organisationssystem som skapades av Karl XI.

Indelningsverket såg till att en eller flera gårdar gick samman och bildade rusthåll och rotar som ansvarade för en ryttare, soldat eller båtsman som de avlönade och gav ett soldattorp. Bönderna slapp på så sätt själva bli utskrivna som soldater. Genom de indelte soldaterna, som var mer övade och drillade för krig än vanliga bönder, skaffade sig Sverige en slagkraftig armé som uppvägde landets låga befolkningsmängd.

Indelningsverket ersattes 1901 med allmän värnplikt.

Häxprocesserna 1668-1676 då hundratals oskyldiga människor blev dömda ochavrättade för häxeri.

Skånska kriget 1675-1679 utkämpades mellan Danmark-Norge och Sverige både till sjöss och på land med Skåne som den viktigaste krigsskådeplatsen. Kriget vanns till slut av Sverige efter påtryckningar från Frankrike.

Karl XII 1697-1718

Slottsbranden 1697 var en eldsvåda i Stockholm då det gamla slottet Tre kronor totalförstördes. I samband med slottsbranden gick en stor del av Sveriges skriftligt bevarade medeltidshistoria upp i rök.

Stora nordiska kriget 1700-1721 ägde rum i norra och östra Europa. Kriget utkämpades mellan Karl XII:s Sverige och en varierande uppsättning koalitioner (allianser) med Ryssland, Danmark och Polen som de främsta motståndarna. Kriget gick till en början bra för Sverige, men vände efter det stora svenska nederlaget mot ryssarna vid Poltava i Ukraina 1709.

Pesten i Sverige 1710-1713 var den sista stora pestepidemin som drabbade Sverige. Dödligheten var mycket hög och pesten drabbade främst de större städerna. Det har uppskattats att omkring en tredjedel av bl.a. Stockholms, Göteborgs och Malmös invånare dog.

Slutet på stormaktstiden

Sveriges militära makt var egentligen bruten redan 1709 efter nederlaget vid Poltava. Landet upphörde då i realiteten att vara en politisk stormakt. Nutida historiker brukar ändå låta Karl XII:s död 1718 eller de efterföljande frederna 1719-1721 markera slutet på den svenska stormaktstiden.

Källor:

SO- rummet : <https://www.so-rummet.se/kategorier/historia/nya-tiden/stormaktstidens-sverige>
21/11 2019

Litteratur:

- Göran Behre m.fl., *Sveriges historia 1521-1809*, Almqvist & Wiksell, 1996
Sten Carlsson m.fl., *Den svenska historien, del 7*, Bonniers, 1993
Jakob Christensson (red), *Stormaktstiden - Signums svenska kulturhistoria 3*, Signum, 2000
Lars Ericson Wolke, *1658 - Tåget över Bält*, Historiska Media, 2008
Sten Carlsson & Jerker Rosén, *Svensk historia, del 2*, Bonniers, 1961
Christer Kuvaja, *Karolinska krigare 1660-1721*, Schildts Förlags AB, 2008

Agneta Horns dagbok

Agneta Horns unika självbiografi ger en fantastisk inblick i stormaktstidens högreståndsliv. Hon trotsade 1600-talets patriarkala samhälle, men skyllde samtidigt alla svårigheter på kvinnorna.

Det borde göras en film om Agneta Horn. Om man får tro den märkliga självbiografi hon lämnade efter sig innehöll hennes liv allt som en filmmakare kan önska: krig och romantisk kärlek, släktfejder och onda styvmödrar, aristokratiskt slottsliv, plötslig död och gäckade spådomar. Och i centrum, en triumfatorisk personlighet som tycks ha levt livet helt efter eget huvud.

Biografin, skriven under 1650-talet, tecknar en annan bild av den svenska stormaktstiden än den som vanligen presenteras. Här spelar en ung adelskvinnas huvudrollen, medan tidens mer välkända personligheter – som rikskanslern Axel Oxenstierna, drottning Kristina och Agnetas far fältmarskalken Gustaf Horn – är bifigurer.

Stora politiska händelser – som Gustav Adolfs död i Lützen, omständigheterna kring westfaliska freden och drottning Kristinas kröning 1650 – passerar närmast obemärkta förbi. Boken är stenhårt fokuserad på Agnetas eget liv och hennes komplicerade relation till sin familj. På så sätt ger den en unik bild av svenska aristokratiskt vardagsliv under 1600-talet.

För språkforskarna har den varit en gulgruva, inte minst på grund av Horns utpräglade talspråklighet. Genom att studera självbiografin kan vi få veta hur det låt när adligt folk från Mälardalen pratade med varandra för 350 år sedan.

Agneta Horn föddes 1629, rakt in i stormaktstidens topparistokrati. Hennes far hörde till Gustav II Adolfs närmaste män och skulle komma att hyllas som en av trettioåriga krigets största fältherrar. På 1620-talet hade han följt kungen på dennes fältståg i Livland och Polen och utnämnts till både riksråd och fältmarskalk. 1628 gifte han sig med Axel Oxenstiernas dotter Kristina, ett osedvanligt gott kap eftersom oxenstiernorna tillhörde Sveriges äldsta och mest inflytelserika släkter.

Kristina földe sin make i fält, och Agneta kom till världen i Riga. Vid den här tiden fungerade arméerna nästan som en sorts mobila städer där soldater, ryttare och artilleri följdes av en lika stor grupp civila: hustrur, barn, tjänare, marketenterskor, smeder, bagare, fältskärer, gycklare och allmänna lycksökare. Agneta var bara sex veckor när mor och far drog vidare på sitt krigståg, först till Kurland och därefter till Finland. Brodern Axel föddes 1630 och året därpå inträffade den katastrof som stora delar av Agneta Horns självbiografi kretsar kring: moderns död i pesten.

Om man ska tro berättelsen började nu en miserabel tid för de två små syskonen, som efter Kristinas död tycks ha lämnats vind för våg i staden Stettin (dagens Szczecin i Polen). Fadern hade gett sig av till Tyskland med Gustav Adolf; några veckor efter hustruns död, den 7 september 1631, ledde han den svenska vänsterflygeln i det segerrika slaget vid Breitenfeld.

Två pigor var satta att ta hand om barnen, men enligt Agneta Horn misskötte de grovt sitt uppdrag. Hon och brodern blev slagna med ris "så att vi såge ut som flådda ekorrar", fick dåligt med mat och tillåts skrika nätterna igenom, då ingen av pigorna "ville stiga upp ifrån sina bussar (soldater), som de hade i sängen hos sig".

Efter två månader ryckte släkten in och barnen placerades hos sin faster, Ebba Leijonhufvud, som vid tiden bodde i Wolgast i nuvarande nordöstra Tyskland. Men lyckan var kort; även

Ebba var en ondsint mänsklig som avskydde sina brorsbarn och hela livet skulle sätta käppar i hjulet för Agneta. Bara en kort tid efter att de kommit under hennes beskydd dog Axel Horn. Enligt Agneta frös ettåringen ihjäl då fastern lagt honom i en kammare där fönstren var sönder och det snöade in på golvet.

Så långt kommen i biografin börjar man undra. Snöade det verkligen i oktober i östersjöstaden Wolgast? Hur kunde Agneta, som när händelserna utspelades endast var två år, minnas hur pigorna lätt henne svälta och skrika näťerna igenom? Hennes bok genomsyras av ett starkt patos och ibland en närmast aggressiv ton som får läsaren att misstänka att biografin är skriven i ett speciellt syfte: att upplysa eftervärlden om författarinnans umbäranden och hennes släkts oginhet och falskhet.

Inte desto mindre är det en fantastisk och gripande berättelse. I sin skildring av uppväxten och tonårens kamp mot de äktenskapsplaner som fadern och fastern upprättat för henne framträder Agneta Horn som en enastående kvinna med en egocentricitet som inte stämmer med bilden av det tidigmoderna samhällets kvinnoideal.

Agneta Horn går emot tidens övertygelse om att kvinnor av naturen är underlägsna män och hon trotsar djärvt kravet på underdåning när hon i hemlighet, arton år gammal, förlovar sig med kavalleriofficeren Lars Cruus istället för den av familjen utvalde ädlingen Erik Sparre.

Berättelsen om parets kärlek är som hämtad ur en Jane Austen-roman, i alla sina hemliga tårflöden och romantiska förvecklingar. Horn påminner om Austens hjältinnor, sturska och självmedvetna, men längst inne suktande efter det på äkta kärlek baserade äktenskapets trygga hamn. Det märkliga är att Agneta Horn levde mer än 150 år före den tid då Austens kärleksdramer utspelade sig, och under en epok när den romantiska kärleken, som vi ser den i dag, knappt var uppfunden.

Erik Sparre, vars far var riksråd och president i Svea hovrätt, var statusmässigt ett mycket gott gifte och att han skulle bli Agnetas tillkommande bestämdes tidigt. Ekonomiskt sett var dock arrangemanget inte lika fördelaktigt. Då var "Cruusen", trots en torftigare stamtavla, ett bättre val. Dessutom var Agneta fast besluten att äkta en officer. I sin livsberättelse avfärdar hon den olycklige Sparre med en enda lakenisk mening: "En brav soldat vill jag hava och inte en sådan där som han."

Enligt egen utsago kastar Agneta en slev smält vax efter den efterhängsne Erik Sparre, och slänger hans handskar på elden. Hon ger honom kort och gott "fanen", och råder samtidigt varje presumtiv äkta man att tänka sig för både en och två gånger innan han bestämmer sig för ett frieri, ty hon är en jungfru som är "tämmeligen stor i mitt sinne". Bara krigaren Cruus håller måttet.

Enligt 1600-talets världsbild var männen och kvinnornas samhällspositioner utstakade av Gud och därför omöjliga för mänskan att rubba. Mannen skulle styra, kvinnan underordna sig och i allt bistå sin make. Hustruns viktigaste uppgift, allra helst om hon var av börd, var att föda nya män som kunde föra släktarvet vidare.

Men vid sidan av detta köns- och makthierarkiska system fanns också en annan ordning, som oavhängigt Gud betonade männen större förstånd och styrka som grund för överhöghet. Här fanns dock ett aber – det krävdes att mannen kunde leva upp till idealen, såväl fysiskt som kunskapsmässigt.

Det tycks som om det är ur just denna aspekt som Agneta Horn vägrar acceptera Sparre som sin make. Han var en person som ofta gjordes till åtlöje av andra, och uppfyllde inte tidens krigarideal, det ridderliga arv kring vilket mycket av manligheten fortfarande var knuten. På så sätt var kanske Agneta Horn en aning gammaldags, eftersom en ny manlighet vid den här tiden var på väg att slå igenom: den civiliserade och kunnige statsmannen som vann respekt tack vare sin bildning och sitt kultiverade uppträdande.

1648 stod bröllopet mellan Agneta och Lars Cruus på Tidö slott – enligt räkenskaperna ett mycket påkostat kalas. Gustaf Horn hade givit med sig, och Agneta hade dessutom stöttats av sina morföräldrar, Axel Oxenstierna och Anna Bååt. Detta par skildras för övrigt undantagslöst positivt i biografin – det är på faderns sida som problemen finns. Allra värst är faster Ebba, som spår att Agneta och Lars kommer att få ”morianer och dvärgar” till barn, eftersom de båda är ”svarta och små”.

Trots att hon varnas för strapaterna väljer Agneta Horn efter giftermålet att följa sin make i fält. De reser genom Tyskland och Polen, och Agneta är sjuk under långa perioder. 1649 föder hon sitt första barn, Gustaf, och senare samma år får hon missfall med tvillingar. 1650 föds Johan, som dör 1652, samma år som Agneta får dottern Brita. Här slutar självbiografin tvärt. Om det abrupta slutet beror på saknade sidor eller har andra orsaker vet man inte.

Vad vi äremot vet är att Agneta två år senare, 1654, fick ännu en dotter, Anna. Samma år gick hennes älskade morfar Axel bort, och året därpå hennes make, under Karl X Gustavs fälttåg i Polen. Lars Cruus dog i feber under en marsch mellan Warszawa och Thorn. Två år senare, 1657, dog fadern Gustaf Horn, liksom Agnetas morbror, Johan Oxenstierna.

Agneta hade nu inga vuxna manliga anförvanter kvar i livet. Troligtvis var det i detta dystra skede som hon påbörjade sin självbiografi. Dess titel lyder i sin helhet: ”Beskrivning över min elända och mycket vedervärtiga vandrings tid samt alla mina mycket stora olyckor och hjärtans stora sorger som mig därunder hopetals har mött alltför min första barndom, och huru Gud alltid har hulpit mig med ett gott tålamod igenomgå alla mina vedervärtigheter.”

Litteraturvetaren Eva Haettner Aurelius har lanserat teorin att Agneta Horns självbiografi utgör ett svar på den arvstvist som uppstod efter Gustaf Horns hastiga och oväntade död. Han hade 1644 gift om sig med Sigrid Bielke, som verkar ha avskytt Agneta lika mycket som Agneta avskydde henne. Gustaf Horn fick barn med Sigrid Bielke och hade alltså arvingar från två äktenskap när han dog. Haettner Aurelius menar att biografin i sin grund är en dold dialog med styvmodern, som under arvskonflikten anklagat Agneta för exempellös girighet.

Orsaken till tvisten var att Gustaf Horn vid sin död inte efterlämnade något giltigt testamente. Däremot fanns ett icke undertecknat utkast, som kraftigt reducerar de tillgångar i form av gods och lösöre som Agneta Horn enligt lag hade arvsrätt till. Argumenten för reduktionen är bland annat att hennes bröllop varit mycket dyrbart och att hon orätmäktigt tilldelats sin bror Axels arvslott, vilken egentligen borde ha tillfallit fadern.

I arvstvisten, som gick till domstol, anklagades Agneta Horn av styvmodern för att i alla år ha snyltat på sin far, inte minst under den tid då han var de kejserligas krigsfånge efter det ödesdigra slaget vid Nördlingen 1634 (Agneta var då fem år). I sin självbiografi går styvdottern i svaromål mot dessa beskyllningar om girighet. Hennes liv i familjens hägn har inte varit någon sinekur utan en enda tröstlös vandring kantad av misshandel, svält och onda ord. Ingen utom Gud har stått henne bi, och de olyckor han sänt över henne, har inte, som Sigrid antyder, varit ett straff utan ett sätt att pröva en trogen själ.

Det är intressant att se hur Agneta så konsekvent pekar ut kvinnorna som ansvariga för hennes misär. Det är faster Ebba och den elaka styvmodern som får ta smållarna, precis som i en gammal folksaga. Stormaktstidens kvinnoliv tycks inte ha varit fredligare än männens, i alla fall inte på det privata planet.

Exakt hur arvstvisten avlöpte är inte känt, men Agneta Horn fick i alla fall gods och guld så att hon klarade sig. Resten av sitt korta liv bodde hon på släkten Cruus säteri i Björklinge i Uppland, med sina tre barn. Hon gifte aldrig om sig och dog i mars 1672, 43 år gammal.

Viktiga årtal i Agneta Horns liv

1629 Agneta Horn föds i Riga som dotter till Gustaf Horn (1592–1657) och Kristina Oxenstierna (1609–31).

1631 Modern, Kristina Oxenstierna, dör i pesten. Agneta och hennes bror Axel tas om hand av Ebba Leijonhufvud, gift med Gustaf Horns bror Klas.

1633 Agneta kommer till Sverige, och får en tid bo hos sin mormor Anna Bååt på Tidö slott. Gustaf Horn tillfångatas efter det svenska nederlaget i slaget vid Nördlingen i nuvarande södra Tyskland. Han återkommer till Sverige först 1642, då Agneta är tretton år gammal.

1636 Agneta träffar för första gången sin morfar, Axel Oxenstierna, som återvänt från Tyskland.

1644 Gustaf Horn gifter om sig med Sigrid Bielke (1620-79). Paret får nio barn, varav sju dör i späd ålder.

1648 Agneta gifter sig med Lars Cruus (1621–56). Tillsammans får de fyra barn: Gustaf (1649–92), Johan (1650–52), Brita (1652–1716) och Anna (1654–92).

1655 Lars Cruus dör i Polen. Agneta och hennes barn befinner sig i Warszawa.

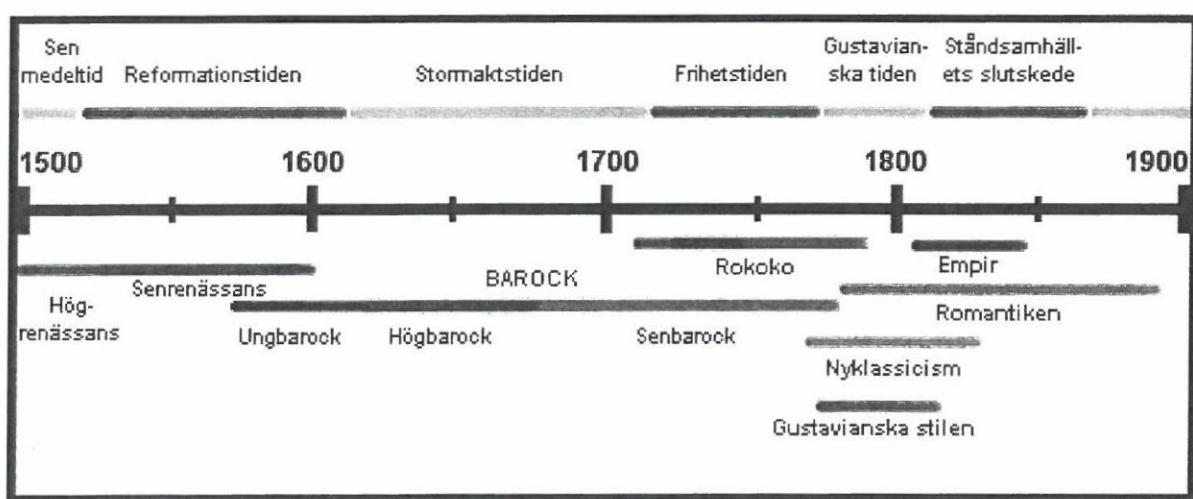
1657 Gustaf Horn dör. Agneta börjar skriva sin självbiografi. Hon bor nu på släktens säteri Sätuna.

1672 Agneta Horn dör. Hon grävsätts i familjens gravkor i Björklinge kyrka.

Källa

Larsdotter, Anna (2008) Populär historia: <https://popularhistoria.se/kultur/litteratur/agneta-horns-dagbok>

Agneta Horn (1629-1672)

Lite att utgå ifrån vid läsningen av Agneta Horns dagbok (1629-1672):

Varför skrev Agneta Horn dagbok?

Det finns flera teorier kring när och varför Agneta Horn skrev ner sina memoarer. Eva Heatter Aurelius anser att det var ett försvarstal efter faderns död med anledning arvstvisten med styvmodern, medan Stephen Mitchell har pekat på parallellerna till Jobs bok och Magnus von Platen har spekulerat i om den kan ha skrivits i omgångar.

Karin Milles lyfter i sin bok *Agneta Horn- ett liv i trettioåriga livets skugga* fram tanken att det kanske var så att det var såväl ett näje, en sysselsättning som en tröst att skriva och att Agnetas reaktion på styvmoderns anklagelser blev så kraftig just eftersom Agneta hade skrivit om sin olyckliga barndom kort innan.

Agneta Horn kunde unna sig att skriva för sitt eget näjes skull. Men det gör det inte mindre intressant vilken självbild som hon väljer att lyfta fram, hon kan ändå ha velat att den bild hon ger av sig själv skulle vara representativ.

Är Agneta Horns dagbok tidstypisk?

Den representativa litteraturen skrevs i första hand av unga män som ofta försörjde sig som bröllops- och begravningspoeter.

Att poeten Lars Johansson (1638-1674), ofta ihågkommen som Lasse Lucidor, hamnade i fängelse och sedan blev portförbjuden från huvudstaden för den dikt han skrev till Konrad Gyllenstiernas bröllop kan tas som intäkt för att det inte bara var gynnsamt att hålla sig till idealet - utan direkt skadligt att inte göra det.

Lasse Lucidor

Lu'cidor, *Lasse Lucidor*, signatur för Lars Johansson, född 18 oktober 1638, död 13 augusti 1674, poet. Lucidor var det namn under vilket han oftast omtalas av eftervärlden. Han var född i Stockholm men uppfostrades av morfadern i svenska Pommern. Han levde ett kringflackande liv i olika länder innan han mot slutet av 1660-talet återkom till Sverige.

År 1669 slog han sig ned i Stockholm som översättare och tillfällespoet, som sådan snart den mest efterfrågade i samtiden. För en bröllopsdikt, "Gilliare Kwaal", blev han emellertid av diktens lättstötta mottagare satt i fängelse. Han försvarade sig skickligt och slapp ut efter några månader. Lucidor levde för sig själv och underkastade sig inga konventioner. Vid ett slagsmål på krogen Fimmelstången sommaren 1674 blev han stucken till döds.

Lucidors poesi, både de andliga visorna och de världsliga kärleksdikterna, fornöjsamhetsvisorna och dryckesvisorna, röjer barockens starka dragning till det extrema. I dryckesvisorna är supandet måttlöst, och ingen har uttryckt så djup skräck för döden och evigheten som Lucidor i sina psalmer. Bröllopsdikterna är ofta raskt berättade mytologiska fantasier eller burlesker med sexuella skämt och halsbrytande ordlekar, främst på brudparets namn. Gravdikterna innehåller stora uttryck och ibland makabra skildringar av kropparnas förvandling.

Lucidor stod i medveten opposition mot Stiernhielm. Hans främsta versmått var alexandrinen. Stilen är antitetisk, och negationerna och de talrika parenteserna gör hans meningar oroliga, splittrade och svåröverskådliga. Under Lucidors livstid trycktes bara tillfällesdikterna. År 1689 utgav boktryckaren Andersin samlingen *Helicons blomster. Samlade dikter*, redigerade av Stina Hansson, utgavs 1997 av Svenska Vitterhetssamfundet. (ne.se)

"Vår största 1600-tals skald" Georg Stiernhielm (1598-1672), som dog samma år som Agneta Horn, började att dikta på svenska vid drottning Kristinas hov runt 1643. Hans mest berömda dikt *Hercules* är skriven på svenska på hexameter och speglar hans "götiska" syn på det svenska språket: alla andra språk härstammade ur svenska och svenska dög till alla versmått.

Bild: NATIONALMUSEUM

Georg Stiernhielm, porträtterad 1663 av David Klöcker Ehrenstrahl.

Stiernhielm gjorde också betydande insatser inom mättekniken. Han utgav 1644 *Archimedes Reformatus*, den första naturvetenskapliga avhandlingen på svenska. Stiernhielm var upphovsman till storlekarna på grundenheterna i det svenska mättsystemet som fastställdes 1665 genom *Placat om mätt och vigt*. Han byggde sitt system på den nederländska viktenheten *ass*, som av dåtiden ansågs vara en absolut och oförstörbar enhet. Till denna knöts storlekarna på foten, kanna och skålpondet. Stiernhielm invaldes som förste svensk i Royal Society 1669. (ne.se)

Georg Stiernhielm

Stiernhielm, Georg, född 7 augusti 1598, död 22 april 1672, ämbetsman och skald. Stiernhielm var född i Dalarna och kallade sig först *Jöran Olofsson*, senare *Göran Lilia*. Efter studier i Uppsala och vid tyska och nederländska universitet blev han 1626 lektor i Västerås. År 1630 blev han assessor vid hovrätten i Dorpat och adlades 1631 med namnet *Stiernhielm*. Fram till 1642 verkade han mest i Dorpat men därefter huvudsakligen i Stockholm, där han knöts till drottning Kristinas hov. År 1648 blev han riksantikvarie.

Vistelsen på de baltiska gods som förlänats honom tog slut genom ryssarnas intåg 1656. År 1661 blev Stiernhielm krigsråd och 1667 preses i Antikvitetskollegiet. Från 1667 hade han också överinseendet över rikets mått- och viktsystem. I bredden av intressen visade sig Stiernhielm som den borna renässansomniskan. I en rad aldrig tryckta arbeten utvecklade han en naturfilosofi med starka inslag av hermetism och pansofi. Andra skrifter, inte heller de fullbordade, lanserar idéer om textskapande med hjälp av utbytbara språkmoduler, idéer som föregriper transformationsgrammatiken. Från början av 1640-talet utvecklade han en götisk syn på svenska språket, som han såg som urspråket, då dess ljudvärden direkt återger tingens väsen; tankarna finns i *Gambla Swea- och Götha måles fatebur* (1643). Vid denna tid började Stiernhielm, som tidigare diktat på latin, också att målmedvetet framträda som svensk skald, först med ett par hyllningsdikter till Kristina (1643 och 1644), sedan med den stora hexameterdikten om de båda livsvägarna, *Hercules*, som dock inte trycktes förrän 1658.

Åren kring 1650 skrev Stiernhielm de svenska texterna till baletter och upptåg vid Kristinas hov, där han demonstrerade svenska språkets duglighet i olika versmått. Stiernhielm övergav sedan åter diktningen på svenska. Märkt är den makaroniska hexameterdikten *Discursus Astro poeticus* över Roskildefreden 1658, där Stiernhielms lek med språket firade triumfer. År 1668 utgav han, på lärjungen Samuel Columbus initiativ, samlingen *Musea Suethizantes*, som dock inte innehåller hela hans produktion. Snart efter sin död framstod Stiernhielm som "den svenska skaldekonstens fader". Märgfullheten i tankar och uttryck och den språkliga virtuositeten har tillförsäkrat honom platsen som den främste svenska 1600-talsdiktaren. Stiernhielms *Samlade skrifter* utges sedan 1924 av Svenska Vitterhetssamfundet. (ne.se)

Askungesagan

Agneta Horns liv framstår som en askungesaga där hon blir belönad för sina goda egenskaper och får sin älskade. Något som inte var självklart ens för kungar under stormaktstiden.

Breven från Gustav II Adolf till hans ungdomskärlek Ebba Brahe finns bevarade. Änkedrottningen hindrade alliansen och fick istället igenom hans bröllop med den brandenburgska prinsessan Maria Eleonora (1599–1655), en av de mest nedsvärta gestalterna i den svenska historien.

Bild: NATIONALMUSEUM

Maria Eleonora. Oljemålning från 1619 av Michiel Jansz van Mierevelt.

Maria Eleono'ra, född 11 november 1599, död 18 mars 1655, svensk drottning, dotter till Johan Sigismund av Brandenburg och Anna av Preussen. Gustav II Adolf gjord Maria Maria Eleono'ra, född 11 nove Maria Eleono'ra, född 11 november 1599, död 18 mars 1655, svensk drottning, dotter till Johan Sigismund av Brandenburg och Anna av Preussen.

Gustav II Adolf gjorde 1620 inkognito en friarresa till Maria Eleonora i Berlin. Hon var själv positiv till giftermålet, som kom till stånd i november 1620 trots att det motarbetades av brodern Georg Vilhelm, kurfurste av Brandenburg. Maria Eleonora födde 1623 en dotter, som bara levde ett år, 1625 fick hon en dödfödd son men i december 1626 föddes den blivande drottning Kristina.

Efter Gustav II Adolfs död 1632 var Maria Eleonora länge förtvivlad. Hon fick ingen plats i förmyndarregeringen, och Axel Oxenstierna fråntog henne inflytandet över dotterns uppfostran. Med förmyndarregeringen råkade Maria Eleonora i konflikt, dels om ekonomiska frågor, dels om politiken gentemot hennes ursprungsland, Brandenburg. Åren 1640–48 var Maria Eleonora bosatt i Danmark och Brandenburg, men återvände därefter till Sverige. Maria Eleonora, som beskrivs som mycket vacker, hade ett stort intresse för musik, teater, konst och arkitektur.
(ne.se)

Brahe, Ebba, 1596–1674, grevinna.

Ebba Brahe blev 1611 hovfröken hos änkedrottning Kristina, vilket ledde till en kärleksförbindelse med den två år äldre Gustav (II) Adolf. Deras förhållande kan delvis följas genom en bevarad brevväxling. Ett brev från kungen i mars 1613 innehåller ett formligt frieri, men änkedrottningen motarbetade förbindelsen av politiska skäl. Hon ansåg det önskvärt att kungen gifte sig med en tysk prinsessa, och hennes motstånd gjorde även Brahes far betänksam. Brevväxlingen 1614 speglar tydligt omgivningens tryck på Brahe, och när kungen följande år drog ut i fält betydde detta slutet på deras romantiska förbindelse.

År 1618 gifte sig Ebba Brahe med riksmarsken Jacob De la Gardie, och i deras långa äktenskap födde hon 14 barn, bland dem Magnus Gabriel De la Gardie. Som en av rikets främsta fruar utvecklade Brahe ett sinne för prakt och överflöd, och hon tog livlig del i en rad ekonomiska projekt.
(ne.se)

Det svenska kungahuset – Drottning Kristina

Drottning Maria Eleonora är en person som Agneta Horn tycks ha haft en helt annan uppfattning om än Maria Eleonoras egen dotter, drottning Kristina. Agneta Horn beskriver i sin memoar hur det är drottningen Maria Eleonora som ser till att de bågge moderslösa barnen får bättre omvärdnad och hur Agneta senare leker i drottningens gemak där hon får en tillflykt och tröstas.

Det är annars bemärkningsvärt lite om drottning Kristina i Agneta Horns självbiografi. De är nästan jämnåriga. Axel Oxenstierna är en central gestalt i bågges uppväxt. Vågade hon kanske inte skriva något om drottningen ens i sin egen dagbok, eller fann Agneta Horn drottningen ointressant i jämförelse med dem som hon älskade eller hatade?

Om Agneta Horn någon gång var drottningens förtrogna eller visste något som inte var allmänt bekant så tiger hon om det i sin dagbok. Det finns två episoder i dagboken som tyder på att förtegenhet är en dygd för Agneta Horn. Hon sätter för det första en ära i att inte springa med skvaller mellan sin styvmor och sin moster och för det andra tiger hon om sin förälskelse till och med inför den bästa väninnan.

Ändå finns det vissa beröringspunkter i den självbild som kommer fram. En episod som nämns i drottning Kristinas memoarer är hur hon som litet barn fick sin fars uppskattning för att hon skrattade och klappade i händerna när Kalmar regemente sköt salut för kungen. En säkert ofta berättad anekdot vid det svenska hovet, som visade att även döttrar skulle uppvisa mod och inte bli rädda för höga smållar. Agneta Horn skriver i sina memoarer att hon uppskattade att få komma nära striderna på sin fars fälttåg: ”Och tyckte mig det gick rätt lustigt. Men de andra vore mycket rädda. (- - -) Och ju mer di sköte, ju lustigare tyckte mig det var, och lät jag inte skrämma mig med det första larmet, som kom på, utan jag laga, att jag kunde få se, huru det gick an. Det var min glädje.”

Gustav II Adolf, född 9 december 1594, död 6 november 1632, svensk kung 1611–32, son till Karl IX och Kristina av Holstein-Gottorp. Gustav II Adolf är sannolikt den internationellt mest namnkunnige av Sveriges kungar. Hans regeringstid är eniktig reformperiod i landets historia. Han lade grunden till en stormaktsställning för Sverige, och genom sitt ingripande i det krig som skulle utveckla sig till trettioåriga kriget blev han av stor europeisk betydelse. (ne.se)

Oxenstierna, Axel, född 16 juni 1583, död 28 augusti 1654, greve, statsman. Axel Oxenstierna fick en omsorgsfull utbildning, slutförd med en studieresa till tre tyska universitet 1599–1603. Vid återkomsten fick han tjänst vid hovet, blev 1609 riksråd och framstod vid Karl IX:s död 1611, trots sin ungdom, som riksrådets ledande man. Vid Gustav II Adolfs trontillträde genomdrev Oxenstierna de statsrätsliga principer som högadeln pläderat för sedan Johan III:s tid. Med 1611 års kungaförsäkran bands kungamakten av riksrådets och ständernas klart angivna medbestämmande i lagstiftning, beskattnings och viktiga politiska beslut, medan adeln fick ensamrätt till rikets ledande ämbeten; även i övrigt tillerkändes adeln förbättrade privilegier.

Kristina, Christina, född 8 december 1626, död 19 april 1689, drottning av Sverige 1644–54, dotter till Gustav II Adolf och Maria Eleonora av Brandenburg. Kristina var sex år då fadern stupade, och landet styrdes tills vidare av en förmyndarregering under Axel Oxenstiernas ledning. Gustav II Adolf hade bestämt att Kristina skulle få samma utbildning som en manlig tronföljare. Hon övades alltså i ridning och jakt men fick framför allt en boklig skolning i nivå med den som passade furstar ute i Europa. (ne.se)

Vilka dygder tillskriver sig Agneta Horn?

Förutom förtegenhet och mod framhäver Agneta Horn sin religiositet. Hennes gudstro tycks vara stark. Liksom hennes stolthet. Inte bara när hon avvisar Erik Sparre, utan även innan hon tackar ja till Lars Cruus frieri betonar hon att hon kan hålla på sig.

Trohet, tapperhet, tålmod, anspråkslöshet, ärbarhet och list är ytterligare dygder som hon tycks värdesätta hos sig själv. En lista som tål att jämföras med de dygder som Georg Stiernhielm räknar upp i *Hercules*.

Kristendom - De sju dödssynderna

Dödssynderna finns inte uppräknade i Bibeln utan det var påven Gregorius I (ca 540- 604) som utarbetade den nuvarande listan. Under medeltiden blev de sju dödssynderna ett välkänt begrepp. För att lättare komma ihåg dem associerade man var och en av synderna till ett vanligt förekommande djur:

Stolthet - påfågel

Avund - hund

Vrede - varg

Lättja - åsna

Girighet - räv

Frosseri - gris

Lust – get

Den vanligaste listan med dygderna lyder (på svenska och latin):

1. Ödmjukhet - *humilitas* (motsats till högmod)
2. Generositet - *liberalitas* (motsats till girighet)
3. Kyskhet - *castitas* (motsats till vällust)
4. Medmänskligitet - *humanitas* (motsats till avund)
5. Måttfullhet - *temperantia* (motsats till frosseri)
6. Tålmod - *patientia* (motsats till vrede)
7. Flit - *industria* (motsats till lättja)

Katolska kyrkan skiljer mellan *De gudomliga dygderna*:

• Tro, Hopp och Kärlek (där den sistnämnda kommer främst).

och *Kardinaldygderna*:

- Förstånd - *prudentia* (den främsta dygden).
- Rättvisa - *justitia*.
- Måttfullhet - *moderantia*.
- Mod, även styrka eller uthållighet - *fortitudo*.

(Källa: Wikipedia)

